

HANDAN ÇAĞLAYAN
Kürt Kadınların Penceresinden

HANDAN ÇAĞLAYAN 1968'de Siverek'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Siverek ve Urfa'da tamamladı. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde sosyal politika ve siyaset bilimi okudu. Doktora derecesini 2006 yılında aynı fakültede aldı. Hemşire, sendikacı ve araştırma görevlisi olarak çalıştı. Sınıfsal, etnik ve cinsiyete dayalı ayrımcılık pratikleri ile bunların ilişkisi üzerine çalışmaktadır. Yayımlanmış kitapları şunlardır: *Analar, Yoldaşlar, Tanrıçalar - Kürt Hareketinde Kadınlar ve Kadın Kimliğinin Oluşumu* (İletişim Yayınları, 2007), *Ne Değişti - Kürt Kadınların Zorunlu Göç Deneyimi* (Şemsa Özar ve A. Tepe Doğan ile birlikte, Ayizi Yayınları, 2011).

İletişim Yayınları 1838 • Bugünün Kitapları 147

ISBN-13: 978-975-05-1140-0

© 2013 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2013, İstanbul

EDITÖR Berna Akkıyal

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Kemal Yücel

UYGULAMA Nurgül Şimşek

DÜZELTİ Birhan Koçak

DİZİN Güneş Akkor

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Çağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HANDAN ÇAĞLAYAN

Kürt Kadınların Penceresinden

Resmî Kimlik Politikaları,
Milliyetçilik, Barış Mücadelesi



*Roza'ya ve
kız kardeşlerine*

İçindekiler

ÖNSÖZ	9
ANNELERİN ACISI ÜZERİNDEN BARIŞ	15
ÇÖZÜM SÜRECİNE TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDEN BAKMAK	25
MARDİN KATLIAMI NEYİN “TÖRE”Sİ?	33
KADIN KATLIAMINA MİLLİYETÇİ PRİZMADAN BAKMAK	37
“DOĞU KADINI”, “KURBAN KADIN”, “ÖZGÜR KADIN”	45
OLAĞANÜSTÜ İNTİHARLAR	63
KÜRT KADINLAR AÇISINDAN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ	67
ESMA OCAK’LA UNUTMAK VE HATIRLAMAK ÜZERİNE	93
BÜLENT ERSOY’UN AFFEDİLMEZ KABAHAİ Milliyetçilik, Militarizm ve Toplumsal Cinsiyet.....	99
ANNE ÇOCUK İLİŞKİSİ ÜZERİNDEN MİLLİ POLİTİKA ÜRETMEK	111

TBMM'DE CİNSİYET KOMPOZİSYONU AÇISINDAN AYKIRI BİR ÖRNEK: DTP/BDP VE % 40 CİNSİYET KOTASI VE ARDINDAKİ DİNAMİKLER	121
BACAĞINI KIRMAK	153
BİYİK, TÜRBAN, PUŞİ... ..	159
<i>DİZİN.....</i>	<i>163</i>

ÖNSÖZ

Uluslararası ilişkiler, milliyetçilik, militarizm ve toplumsal cinsiyete dair ufuk açıcı çalışmalarıyla tanınan Cynthia Enloe, 2006 yılının ilk günlerinde, Ankara'da "Militarizm, Feminizm ve Hayret Etme" başlıklı bir konferans vermişti. Yaklaşık iki saat süren konferansta, feminist merakla basit sorular sormanın ve hayret etmenin önemine dikkat çekmiş, bizlere sunulan ve çoğunlukla doğal kabul ettiğimiz kurguların ötesine geçebilmenin ve gerisindeki karmaşık süreçlere nüfuz edebilmenin ancak böyle mümkün olabileceğinden söz etmişti Enloe.

Elinizdeki kitap, resmî kimlik politikalarına, milliyetçiliğe, militarizme ve barış mücadelesine böylesi bir merakla bakma çabasının ürünü olan makalelerden oluşuyor.

Çoğu 2006-2011 yıllarında yapılan yayınlara ve çeşitli konferanslardaki sunumlara dayanan makalelerde, genel olarak milliyetçilik, resmî kimlik politikaları ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki irdeleniyor. Ancak esas olarak bu politikaların Kürt kadınlara yansımalarına ve Kürt kadınların 1990 başlarından itibaren süregelen mücadelesinin, söz

konusu politikalar üzerindeki etkisine odaklanılıyor. Her ne kadar ayrı tarihlerde ve farklı bağlamlarda yazılmış olsalar da, bu açıdan bakıldığında, makalelerin ortak bir izleğe sahip olduklarını belirtmek mümkün. Bu izlek, resmî kimlik politikalarının yanı sıra, kimi zaman *gayri resmî* kimlik politikalarına bakmayı da kapsıyor. Ancak bu, devletin hem zor hem de ideolojik aygıtları marifetiyle uygulamaya konulan resmî kimlik politikaları ile çoğu bu politikalara karşı tepki ya da direnme şeklinde değerlendirilebilecek politika ve pratiklerin birbirinin aynıymış gibi ele alınması anlamına gelmiyor. Böylesi bir yaklaşım, etik açıdan doğru olmayacağı gibi, olgusal açıdan da mümkün değil. Burada esas olarak amaçlanan, direnme ve hak arayışı temelinde ortaya çıkmış olsalar bile, millî kurgulara ve etnik/ulusal kimlik gibi kolektif kimliklere dayalı politika ve pratiklerin de toplumsal cinsiyetten azade olamayabileceğine dikkat çekmek.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım, hak ve eşitlik arayışlarının dinamik ve dönüştürücü potansiyelinin de etkisiyle, olağan koşullardakine göre daha hızlı ve gözle görülür olumlu sonuçlara yol açabilir. Nitekim bunun örneklerinden birisini, kitaptaki “TBMM’de Aykırı Bir Örnek: DTP/BDP’de %40 Kadın Kotası” başlıklı makalede de ele alınan, kadınların siyasal katılımı ve temsili üzerindeki olumlu etki oluşturuyor. Öte yandan, bu duyarlılık göz ardı edildiğinde, mevcut eşitsizliklerin yeniden üretilme riski her zaman mevcut. Dolayısıyla farklı düzlemlerdeki eşitsizliklere aynı oranda duyarlı, çok katmanlı bir hak ve eşitlik mücadelesini sürekli kılabilmek için toplumsal cinsiyet yaklaşımına ve feminist merakla basit sorular sormaya her zaman ihtiyaç var. Bu doğrultuda yılmadan çaba harcayan, emek veren kadınların sayısı hiç de az değil. *Kürt Kadınların Penceresinden*, onların çabasına ve emeğine küçük de olsa bir katkı sunabilirse amacına ulaşmış olacak.

Kitapta yer alan makalelerin dört başlık altında toplanması mümkün. İlk iki makale barış mücadelesine dair. “Annelerin Acısı Üzerinden Barış” ve “Çözüm Sürecine Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bakmak” isimli makaleler, hem savaşın tahribatının bütün boyutlarıyla ortaya çıkarılması hem de gerçek bir barışın inşa edilebilmesi açısından toplumsal cinsiyet yaklaşımının gerekliliğine dikkat çekiyor. Sonraki altı makalenin ortak eksenini ise kimlik politikaları oluşturuyor. Makaleler, Türkiye’de resmî dil ve kimlik politikalarının doğurduğu sonuçlara toplumsal cinsiyet perspektifinden bakmayı amaçlıyor. Kürt kadınlara dair, Kürt kimliğinin inkârının, Türkçe dışındaki anadillerinin yasaklanmasının ve son otuz yılı aşkın süredir devam eden savaşın etkilerini görmezden gelerek yapılan değerlendirmelerin, algı tarzının ve üretilen imgelerin ne tür yanılğı ve çarpıklıklarla malul olabileceği irdeleniyor. Bu algı tarzının ve imgelerin, namus adına işlenen cinayetler, kadın intiharları ya da Bilge Köyü katliamı gibi olgu ve olaylar karşısında nasıl yeniden tezahür ettiği/edebileceği üzerinde duruluyor.

“Bülent Ersoy’un Affedilmez Kabahati” ve “Anne Çocuk İlişkisi Üzerinden Milli Politika Üretmek” başlıklı iki makale ise milliyetçi kurgu ve projelerde kadınlara yüklenen rolere ve görevlere odaklanıyor. En son bölümdeki makaleler ise kadınların politik özneliğine dair. Bu bölümde, Kürt kadınların yirmi yıla yakın bir süredir devam eden politik aktivizminin ve hak taleplerinin, inkâr ve asimilasyon politikalarının uzantısı olan “kurban/cahil kadın” yaklaşımını artık imkânsız kıldığı; buna karşın siyasal iktidarın baskı politikası ağırlaşırken, özellikle politik temsil düzeyinde Kürt kadınlara yönelik yeni algı biçimlerinin ve imgelerin bu politikalara eşlik ettiği öne sürülüyor.

Derlemenin içerdiklerine dair belirtilenlerin yanı sıra, eksik bıraktıklarımı da belirtme gereği duyuyorum. Bir derle-

menin, ele aldığı konular bağlamında kapsayıcılığının sınırlarının bulunması kaçınılmaz. Nitekim okurken eksikliği fark edilecek hususlar mutlaka olacaktır. Burada özellikle vurgulama ihtiyacı duyulan husus ise güncellikle alakalı. Ele alınan konular, geçmişte olmuş bitmiş şeylere dair değil; halen devam eden ve değişikliklerle birlikte süreklilikleri de içeren güncel meselelerle alakalı. Üstelik bu meseleler ülkenin politik gündeminde ilk sıralarda yer alıyor. Ciddi ve yaygın bir toplumsal-politik mücadele alanı söz konusu ve bu alanda değişen güç dengelerine dayalı olarak her an yeni bir değişikliğin gündeme gelmesi kaçınılmaz. Öyle de oluyor zaten.

Yukarıda, derlemede yer alan makalelerin çoğunlukla 2006-2011 yıllarında kaleme alınmış olduğu belirtilmişti. Burada sözü edilen sürekli değişim hali de göz önüne alındığında, makalelerin günceli tam olarak kapsamaması beklenemez. Özellikle daha erken tarihli makaleler açısından bu eksiklik daha fazla hissedilebilir. Gerçi bu durum bir yönüyle kısmi bir eksiklik olarak da değerlendirilebilir. Çünkü makalelerde ele alınan konuların içeriğinde kimi değişiklikler olmakla birlikte, aslında ana çerçeve halen geçerliliğini koruyor ve dolayısıyla yazılanlar, güncel dair olarak da okunabilir. İçerikteki kimi değişikliklere ilişkin eksiklikler ise küçük eklemeler ya da dipnotlarla bir ölçüde telafi edilmeye çalışıldı. Bu çaba yukarıda bahsedilen güncelliği kapsamayla ilgili eksikliği tümüyle gidermeye yetmedi elbette. Örneğin resmî ve akademik dünyada son zamanlarda zuhur eden “Kürt kadınları inceleme” merakı ve bu merakın gerisindeki saikler; namus adına işlenen cınayetlere karşı Kürt kadınlarca “kimsenin namusu olmaya çağız”, “kadın kırımına son” gibi isimlerle yürütülen kampanyalar ya da binlerce kadın politikacının, yerel yöneticinin, aktivistin tutuklanmasının, bölgedeki kadın çalışma-

ları üzerindeki olası etkileri gibi kimi güncel konuların ayrı birer makale ile ele alınması daha tamamlayıcı olabilirdi. Ancak hem ana çerçevenin halihazırda geçerliliğini ve güncelliğini koruyor olması hem de bahsedilen eksiklikler giderilmeye çalışılırken, her an başka ve yeni gelişmelerin de ortaya çıkabileceği ihtimali, derlemenin bu haliyle de yayınlanabileceğini düşündürdü.

Teşekkür

Kitapta yer alan makalelerin, pek çok okumanın, tartışmanın ve gözlemin sonucunda şekillenen düşüncelere dayandıklarını belirtmeliyim. Dolayısıyla yazdıklarından, söylediklerinden ve eylediklerinden çok şey öğrendiğim bütün kadınlara şükranlarımı sunmayı borç biliyorum. Bazılarının katkısını, gösterilen referanslarda, makale sonlarındaki kaynakçalarda görmek mümkün olmasına karşın, Diyarbakırlı Barış Anneleri gibi eylemleri ile öğretenleri burada ayrıca vurgulama ihtiyacı duyuyorum. Tülin Öngen'in ve Gülay Toksöz'ün katkıları, bu kitabın çok ötesindedir. 20 yılı aşkın süredir esirgemedikleri yol göstericiliklerinin yanı sıra zor zamanlardaki güven verici varlıkları ve dayanışmaları için, kendilerine bu kitap vesilesiyle de bir kez daha teşekkür etmek istiyorum.

Altı yıl gibi uzun sayılabilecek bir zaman diliminde kaleme alınmış olan makalelerin, bir kitaba dönüşebilmesini Remziye Arslan'ın yaptığı titiz okumalara, tartışmalarımıza ve onun ufku açan eleştirilerine borçluyum. O, zamanını, engin bilgisini ve eleştirilerini benimle paylaşmasaydı elinizdeki kitap olmayacaktı. Yazdıklarından, söylediklerinden her zaman çok şey öğrendiğim Nazan Üstündağ'a da bu kitapta yer alan makalelerin bir kısmını okuduğu ve ufuk açıcı eleştiri ve değerlendirmelerde bulunduğu için teşekkür ediyorum.

yorum. Son olarak kitabı yayımlamayı kabul ettiği için İletişim Yayınları'na ve ilk okumayı yaparak beni cesaretlendiren Tanıl Bora'ya teşekkür etmeyi borç biliyorum.